

До спеціалізованої вченої ради  
Д 27.855.03 в Державному  
податковому університеті  
08205, Бучанський р-н,  
м.Ірпінь, вул. Університетська, 31

## **ВІДГУК**

**офіційного опонента на дисертацію Повстяного Олега Васильовича  
«Застосування поліграфа під час виявлення та розслідування  
кримінальних правопорушень», поданої на здобуття наукового ступеня  
кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний  
процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова  
діяльність**

### ***Ступінь актуальності обраної теми***

На сьогодні ні в кого не викликає заперечення, що відповідно до Конституції України та КПК України кримінальне провадження здійснюється на основі принципу змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, визначеними кримінальним процесуальним законом.

Додаткової актуальності питанню додає те, що під час досудового провадження часто має місце протистояння та протидія окремих учасників кримінального процесу із стороною обвинувачення. Досить часто підозрювані, свідки вдаються до спотворення або приховування показань, обираючи як засіб для власного захисту або захисту інших осіб повідомлення неправди, приховування дійсних фактів, маючи усвідомлений намір в уповноваженої особи, що здійснює досудове провадження, хибне враження дійсності та правдивості своїх показань. Як свідчить практика, в таких ситуаціях традиційні методи проведення допиту не завжди є ефективними для виявлення неправдивих показань, а тому набуває актуальності питання щодо умов допустимості форм застосування поліграфа в боротьбі із

кримінальними правопорушеннями. Додаткової актуальності питанню додає те, що під час досудового провадження часто має місце протистояння та протидія окремих учасників кримінального процесу із стороною обвинувачення. Досить часто підозрювані, свідки вдаються до спотворення або приховування показань, обираючи як засіб для власного захисту або захисту інших осіб повідомлення неправди, приховування дійсних фактів, маючи усвідомлений намір в уповноваженої особи, що здійснює досудове провадження, хибне враження дійсності та правдивості своїх показань. Як свідчить практика, в таких ситуаціях традиційні методи проведення допиту не завжди є ефективними для виявлення неправдивих показань, а тому набуває актуальності питання щодо умов допустимості форм застосування поліграфа в боротьбі із кримінальними правопорушеннями.

Вказані вище та інші обставини засвідчують актуальність обраної здобувачем теми дисертації.

#### ***Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.***

Науковий рівень дисертаційного дослідження та наукових публікацій О. В. Повстяного відповідає вимогам, що висуваються до робіт на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено у семи наукових публікаціях, з яких чотири статті – у виданнях, що входять до переліку фахових, та одна стаття – в міжнародному науковому виданні, 2 публікації – у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій.

#### ***Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.***

Низка результатів і висновків, які з них слідують були отримані вперше і мають достатній ступінь наукової новизни (див. с. 8-10 дисертації):

- запропоновано авторське бачення сучасного практично-дослідного періоду (з початку XXI століття донині) застосування можливостей поліграфа в діяльності правоохоронних органів України та використання отриманих результатів у кримінальній процесуальній діяльності, у зв'язку з чим виділено 2 окремих його етапи: 1-й етап – до серпня 2015 року, впродовж якого поліграф використовувався переважно для потреб оперативно-розшукової діяльності та як допоміжний технічний засіб під час окремих слідчих (розшукових) дій; 2-й етап – від серпня 2015 року до сьогодні, коли на рівні підзаконного нормативно-правового акта передбачено в межах психологічної експертизи можливість отримання орієнтовної інформації за допомогою опитування із застосуванням спеціального технічного засобу – комп'ютерного поліграфа;

– на основі аналізу судової практики на монографічному рівні доведено, що оскільки психологічна експертиза з використанням технічного засобу комп'ютерного поліграфа не набула статусу самостійного виду судових експертиз із атестованою та рекомендованою до впровадження в експертну практику методикою, то використання її результатів у формі висновку експерта є недопустимим;

– виокремлено можливості використання поліграфа під час слідчих (розшукових) дій на стадії досудового розслідування, у зв'язку із цим зазначено, що результати його застосування можуть бути допустимим доказом орієнтуючого значення за умови відповідності вимогам законності, етичності та безпечності. На основі аналізу судової практики на монографічному рівні доведено, що оскільки психологічна експертиза з використанням технічного засобу комп'ютерного поліграфа не набула статусу самостійного виду судових експертиз із атестованою та рекомендованою до впровадження в експертну практику методикою, то використання її результатів під час доказування у формі висновку експерта є недопустимим. Висвітлено судову практику використання результатів поліграфологічних досліджень у доказуванні під час кримінальних

провадженнь, яка розглядає результати психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа лише в статусі орієнтуючої інформації для потреб у кримінальному процесуальному доказуванні;

– охарактеризовано принципи застосування поліграфа під час кримінального провадження. Зазначено, що оскільки результати застосування поліграфа можуть бути допустимим джерелом відомостей тільки за умови дотримання конституційних гарантій особи, запропоновано авторське бачення системи принципів застосування поліграфа під час кримінального провадження: законність; недоторканність особистості, повага до її честі та гідності; добровільна згода опитуваної особи (запропоновано доповнити положення ст. 223 КПК України); незалежність поліграфолога; неупередженість поліграфолога.

Крім цього, обґрунтованими слід визнати також інші положення наукової новизни у дисертації О. В. Повстяного, а саме: удосконалено підхід до унормування застосування поліграфа під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, для чого аргументовано недоцільність розробки окремого закону щодо застосування поліграфа в діяльності правоохоронних органів і визначено більш вдалим підхід регулювання застосування поліграфа в оперативно-розшуковій діяльності та під час кримінального провадження внесення відповідних доповнень до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» і Кримінального процесуального кодексу України із подальшою деталізацією організаційно-тактичних особливостей процедури використання поліграфа в міжвідомчому підзаконному нормативно-правовому акті.

Результати дисертаційного дослідження опубліковані у фахових виданнях України, а також представлені у вигляді доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Публікації О. В. Повстяного повністю відповідають предмету дослідження і вирішують завдання, що були поставлені в дисертації. Отримані висновки й результати автора з відповідної тематики були

впроваджені в ряді профільних університетів і інститутів України. Таким чином дисертаційне дослідження О. В. Повстяного виконане на належному науково-методичному і методологічному рівнях.

Результати і положення дисертації, які виносяться на захист відповідають всім вимогам положення на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, є обґрунтованими та логічними, мають достатній ступінь наукової новизни та практичне значення, вирішують поставлену проблему.

*Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.*

Обґрунтованість результатів дослідження, положень та висновків дисертаційної роботи О. В. Повстяного не викликають жодних сумнівів та зауважень. Вони є логічним витоком з тексту представленого дисертаційного дослідження, ґрунтуються на власних судженнях автора, зібраних та узагальнених матеріалах. Пропозиції, сформульовані автором, щодо удосконалення чинного законодавства України та практики його застосування оформлені належним чином, мають важливе теоретичне та практичне значення. Висновки дисертаційної роботи логічно поєднані із розділами й підрозділами роботи, підсумовують отримані результати.

*Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.*

Результати дослідження, що винесені на захист, здобуті завдяки всебічному використанню комплексного підходу, який передбачає поєднання низки різноманітних методів наукового пізнання – загальнонаукових та спеціальних методів.

Раціональне поєднання емпіричних та теоретичних методів, як презентується у роботі, формує методологічні підвалини таких досліджень. Перші є ефективним знаряддям отримання й підтвердження лише фактичної інформації (такої, що пов'язана з конкретними фактами, ситуаціями, подіями, обставинами тощо). Обґрунтування ж загальних положень чи висновків

потребує застосування інструментарію теоретико-критичного аналізу, що базується на закономірних принципах побудови аргументаційних процедур. Тим самим забезпечується принциповий характер таких висновків, чого неможливо досягти виключно емпіричними спостереженнями окремих явищ чи шляхом статистичних досліджень.

Проведене дослідження дозволило автору вирішити низку теоретичних та практичних проблем теорії та практики застосування поліграфа в діяльності правоохоронних органів.

### ***Оцінка змісту дисертації та її завершеності в цілому.***

Дисертаційна робота О. В. Повстяного викладена доброю українською мовою на 177 сторінці. Структура роботи відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня кандидата наук (2021). Вона структурована і складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що охоплюють 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (167 найменувань на 20 сторінках) та додатків.

Слід зазначити, що обрана здобувачем структура дисертаційного дослідження у цілому дозволяє досягти мету та виконати поставлені завдання. До найбільше значущих завдань дисертаційного дослідження О. В. Повстяного слід віднести такі, як: визначити сутність поліграфа як системи апаратних і програмних засобів для опрацювання фізіологічних даних опитуваної особи; окреслити стан нормативно-правового регулювання застосування поліграфа під час виявлення ознак кримінальних правопорушень; висвітлити організаційні основи застосування поліграфа під час виявлення ознак кримінальних правопорушень; надати характеристику способам (злочинним технологіям) вчинення кримінальних правопорушень у бюджетній сфері; виокремити можливості використання поліграфа під час слідчих (розшукових) дій на стадії досудового розслідування; (с. 6-8).

***Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в теорії та практиці.***

Отримані результати дисертаційного дослідження О. В. Повстяного рекомендуються для безпосереднього використання розроблених пропозицій і рекомендацій під час розслідування кримінальних правопорушень. Дисертант обґрунтовано зазначає, що викладені в дисертаційному дослідженні висновки і сформульовані пропозиції можуть бути використані у: науково-дослідній сфері для подальшого дослідження питань застосування поліграфа під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 5 червня 2024 року); законотворчій діяльності (під час підготовки змін до чинного кримінального процесуального законодавства України; практичній діяльності (зокрема, в процесі розроблення і вдосконалення відомчих нормативно-правових актів, методичних розробок з питань розслідування кримінальних правопорушень; освітньому процесі під час розроблення та викладання навчальних дисциплін «Судові та правоохоронні органи» і «Кримінальне процесуальне право України», «Криміналістика», «Досудове розслідування», «Процесуальні документи в кримінальному провадженні», «Докази та доказування у провадженнях про кримінальні правопорушення» (акти впровадження Національної академії внутрішніх справ від 5 червня 2024 року та Державного податкового університету від 18 травня 2024 року); (с. 32-33).

За своїм змістом представлене О. В. Повстяним дисертаційне дослідження побудоване з використанням загальнотеоретичній і спеціальній літературі. Здобувач виявив вміння критично аналізувати положення використаних ним теоретичних джерел і нормативно-правових актів.

Обґрунтування теоретичних положень дисертації О. В. Повстяного та запропонованих у ній висновків логічно пов'язується із сформульованими пропозиціями. Системна реалізація таких положень і висновків надає можливість поглибити рівень передусім теорії оперативно-розшукової діяльності, а також використати окремі з них для вдосконалення

кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування.

***Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.***

Позитивно оцінюючи науково-теоретичну і практичну значущість дисертаційного дослідження О. В. Повстяного, його наукову новизну та можливість використання пропозицій і рекомендацій дисертанта у подальших наукових дослідженнях, у законодавчій діяльності, навчальному процесі, а також у правозастосовній практиці, необхідно звернути увагу на те, що деякі положення дисертації О. В. Повстяного викликають деякі заперечення. Зокрема, його дисертація не позбавлена окремих вад, мають місце суперечливі позиції з окремих питань, неповнота або деяка незавершеність розгляду окремих питань. Тому, позитивно оцінюючи дисертацію О. В. Повстяного, слід звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту.

1. Слід відмітити, що Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» чітко не визначає поняття та переліку засобів оперативно-розшукової діяльності що класифікації поліграф можливо віднести до засобів оперативної техніки, під якою розуміють «сукупність спеціальних видів криміналістичних та інших науково-технічних засобів, прийомів і методів, використовуваних правоохоронними органами для здійснення покладених на них процесуальним законом і підзаконними актами оперативно-розшукових функцій із запобігання, розкриття злочинів, розшуку злочинців та інших осіб, а також матеріальних об'єктів». Але, на думку офіційного опонента поза увагою автора дисертації залишилося важливе питання застосування поліграфа під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень – це право оперативних підрозділів чи органів досудового розслідування, і чи потрібно відносити поліграф до групи оперативно-технічних засобів спеціального призначення?



2. Однією із заporук об'єктивної оцінки результатів застосування поліграфа є забезпечення принципу незалежності поліграфолога.

На нашу думку, дисертація значно б виграла, якщо при викладенні матеріалу О.В. Повстяний дослідив особливості тиску та попередження протиправного впливу на поліграфолога у зв'язку із його участю в процесуальних діях.

3. Результати застосування поліграфа мають орієнтовне значення, відповідаючи вимогам законності, етичності та безпечності. Хотілося почути думку та позицію автора з приводу можливості визначення допустимим доказом застосування поліграфа під час здійснення окремих слідчих (розшукових) дій.

4. Ми погоджуємося з автором, що можливість застосування поліграфа під час досудового розслідування кримінальних правопорушень повинні бути закріплені в КПК України, стор.111 дис., При прилюдному захисті хотілося почути від дисертанта його бачення та шляхи правового застосування поліграфа під час досудового розслідування кримінальних правопорушень.

5. КПК України нормативно закріплює визначення понять експерт і спеціаліст у кримінальному провадженні. Хотілося почути думку та позицію автора стосовно проблеми реалізації слідчим процесуальних повноважень залучення експерта чи спеціаліста зі спеціальними знаннями.

Однак, на думку опонента, наведені зауваження стосуються переважно або дискусійних питань теми дисертаційного дослідження О.В. Повстяного, або окремих недостатньо чітких формулювань чи використаної дисертантом термінології і не впливають на загальну, позитивну оцінку наукової новизни та практичної значимості його дисертаційного дослідження.

#### ***Відсутність порушень академічної доброчесності.***

У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота О.В. Повстяного є оригінальною, самостійно виконаною на належному науковому рівні працею.

***Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.***

1. Зміст дисертації, в основному, відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію. Дослідження підготовлено зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою. Оформлення дисертації та автореферату в цілому відповідає встановленим ДАК МОН України вимогам. Автореферат ідентичний головним положенням дисертації та відображає її основний зміст, висновки та пропозиції.

2. Дисертація та автореферат Повстяного Олега Васильовича «Застосування поліграфа під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень» відповідають вимогам пунктів 9, 11, 12 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (з відповідними змінами від 27 липня 2016 року № 567), а їх автор – Повстяний Олег Васильович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

**Опонент:**

**доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,  
професор кафедри правоохоронної та  
антикорупційної діяльності**

**Навчально-наукового інституту права  
імені князя Володимира Великого  
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія  
управління персоналом»**



**Олександр Козаченко**